PPBO

BADANIE RAD SENIORÓW
W WOJEWÓDZTWIE POMORSKIM

Wprowadzenie

Osoby starsze bardzo chętnie uczestniczą w życiu publicznym i angażują się w wiele działań na rzecz lokalnej społeczności. Istnieje wiele modeli aktywizowania osób starszych w Polsce, ale niewiele z nich kładzie nacisk na **aktywizację obywatelską** tej grupy społecznej. Poniższe badanie Rad Seniorów miało pokazać, czy Rady Senioralne mogą być narzędziem, które może tę sytuację zmienić. Celem badań była analiza funkcjonowania rad seniorów w województwie Pomorskim oraz dotarcie do źródeł informacji o oczekiwaniach, potrzebach i możliwościach rosnącej w siłę grupy społecznej – osób starszych. Była to też próba zweryfikowania otwartości i zakresu, w jakim seniorzy podejmują się nowej roli – bycia współtwórcami polityki senioralnej, w kontekście lokalnym. Zebrane informacje, przykłady i opinie formułowane przez przedstawicieli różnych lokalnie funkcjonujących rad senioralnych pozwoliły wyciągnąć ciekawe wnioski na temat sposobów działania rad seniorów, ich sukcesów, barier w codziennym funkcjonowaniu i wyzwań, które stoją przed tego rodzaju ciałami konsultacyjnymi.

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO
NIW Narodowy Instytut Wolności
Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030
Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021–2030 NOWE FIO

1.
Metodologia

Badanie zostało przeprowadzone od marca do sierpnia 2022 roku. Pierwsza część poniższego opracowania opiera się na analizie danych zastanych, tj. dostępnych danych statystycznych zebranych za pomocą badania ilościowego (CAPI - Computer Assisted Personal Interview) czyli rodzaju wywiadu realizowanego za pośrednictwem komputera, z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety dostępnej do samodzielnego wypełnienia. Respondenci w dogodnym dla siebie czasie, samodzielnie odczytywali pytania z kwestionariusza i udzielali na nie odpowiedzi. Wszystkie odpowiedzi respondentów (N=35) zostały automatycznie zapisane i zbiorczo podsumowane w bazie danych.w ramach którego rozesłano kwestionariusz ankiety do wszystkich Pomorskich Rad Pożytku Publicznego.

Przeprowadzono także badania jakościowe, w ramach których odbyły się trzy indywidualne wywiady pogłębione (IDI) z przedstawicielami Rad Pożytku Publicznego w poszczególnych miastach oraz z przedstawicielami organizacji posiadającymi wiedzę na temat specyfiki funkcjonowania Rad Pożytku Publicznego:

Wywiad 1 - Respondent 1 : Gdańska Rada Seniorów A.Ż.

Wywiad 2 -Respondent 2 : Rada Seniorów w Łebie Z.S.

Wywiad 3 - Respondent 3 : Pomorska Rada Seniorów E.Z.

W ramach badania jakościowego przeprowadzono również dwa wywiady grupowe FGI (Focus Group Interview), które odbyły się w dniach 27.07.2022 i 28.07.2022. Pierwszy z nich odbył się stacjonarnie, natomiast drugi za pośrednictwem bezpłatnej platformy do komunikowania online audio i video (google Meet). W każdej z rozmów uczestniczyły o osoby, które są członkami Rad Senioralnych działających na różnych szczeblach.

FOKUS 1

1) Respondent 4 : Gdyńska Rada Seniorów B.Z.
2) Respondent 5 : Słupska Rada Seniorów J.D.
3) Respondent 6 - Gdańska Rada Seniorów A.B.
4) Respondent 7 - Sopocka Rada Seniorów Z.J.

FOKUS 2

1) Respondent 8 : Rada Seniorów Gminy Szutowo Z.Ł.
2) Respondent 9 : Rada Seniorów Gminy Peplin G.K.
3) Respondent 10 : Rada Seniorów Gminy Czersk T.K.
4) Respondent 11 : Bytowska Rada Seniorów: M.B.

Każde ze spotkań trwało 60 minut i prowadzone było z udziałem moderatorki według wcześniej ustalonego scenariusza badania, składającego się z 3 głównych bloków tematycznych: **BLOK A** MOTYWACJE - **BLOK B** PROBLEMY I WYZWANIA , **BLOK C**
REKOMENDACJE. Podczas rozmów bardzo mocno wybrzmiały także OCZEKIWANIA seniorów dotyczące funkcjonowania Rad Senioralnych, które stanowią osobny podrozdział analizy badań jakościowych. Do każdego z bloków przypisane zostały pytania pomocnicze, które zadawane były wybiórczo, tak aby uwzględnić specyfikę grupy i uzyskać adekwatne do badanego tematu informacje i opinie.

2. Rady seniorów – dlaczego ich potrzebujemy?

Rady Seniorów to odpowiedź na realne potrzeby osób starszych w naszym kraju. Prognozy pokazują jednoznacznie, że liczba seniorów systematycznie wzrasta, jednocześnie w najbliższych latach wzrastać będzie ich zaangażowanie społeczne. W Polsce od 1992 roku wolno, jednak systematycznie wzrasta poczucie wpływu na sprawy publiczne. W 2014 roku wg. raportu CBOS (Opinie o demokracji, 2014) deklarowało je 28% badanych, gdy zaś mówimy o wpływie na politykę na poziomie lokalnym, wskaźnik ten wynosi 51%. Choć statystycznie wśród osób mających poczucie wpływu na sprawy publiczne dominują najmłodsi Polacy, nie ulega wątpliwości, że w najbliższym czasie wskaźnik ten wzrośnie również wśród starszych.

Jest dziś coraz więcej seniorów, którzy chcą sami kształtować swoją przyszłość i decydować o najbliższym otoczeniu. To osoby, które na własną rękę szukają możliwości, by uczestniczyć w interesujących projektach obywatelskich i chcą się rozwijać, by nadążać za młodszymi. Uczestniczą w zajęciach w licznych instytucjach, biorą udział w debatach, konsultacjach

społecznych, wykorzystują czas, który zyskali dzięki emeryturze, by pozytywnie wpływać na swoje najbliższe otoczenie. To obywatele(-seniorzy) świadomi swoich praw i otwarci na nowinki, szczególnie istotni dla środowiska, przede wszystkim jako inicjatorzy zmian.

Osoby po 65 roku życia stanowią dziś blisko 1/5 populacji, zaś wedle prognoz GUS[1] do 2050 roku ich liczba w Polsce wzrośnie o 5,4 mln w stosunku do 2013 roku. Osoby starsze będą stanowiły wówczas aż 1/3 populacji. Jednocześnie przewiduje się, że liczba urodzeń będzie się systematycznie zmniejszać, osiągając w 2050 r. wartość o blisko 30% mniejszą niż w 2013. Przy tym systematycznie będzie wydłużać się przeciętne trwanie życia – dla mężczyzn o dziewięć lat, dla kobiet o sześć[2]. Oznacza to, że w najbliższej przyszłości staniemy się jednym z najstarszych demograficznie społeczeństw Europy.

Co trzeba podkreślić, w wiek senioralny i przedsenioralny będą wchodzić nowe pokolenia – osób, które znaczną część życia przeżyły w społeczeństwie obywatelskim (choć bardzo słabym) i są świadome swoich praw. Dzięki kampaniom informacyjnym, inicjatywom rządowym i pozarządowym oraz działaniom środowisk opiniotwórczych coraz więcej osób z młodego i średniego pokolenia zdaje sobie sprawę z konsekwencji sytuacji demograficznej i chce już teraz mieć wpływ na kształt swojej starości. Jak pokazują badania blisko 3/4 Polaków już dziś o niej myśli[3]. Jednocześnie starość stała się dziś ważnym tematem debaty publicznej, zarówno, gdy mowa o podwyższaniu wieku emerytalnego czy emeryturach dzisiejszych dwudziesto i trzydziestolatków zatrudnionych na „śmieciówkach", jak i nieuchronnym etapie w życiu człowieka, na który powinniśmy zawczasu się przygotować. W wiek 60+ wchodzą osoby publiczne, dla których starość może być dziś atutem. O starzeniu się mówi była pierwsza dama Jolanta Kwaśniewska w ramach projektu „Oswajanie starości" Fundacji „Porozumienie bez barier". Aktywną starość jako własną markę promowały i promują też prawdziwe osobowości środowiska jak kajakarz, który kilkukrotnie przepłynął Atlantyk – Aleksander Doba czy seniorka DJ Wika . Powoli, lecz stale zmienia się sposób myślenia o seniorach.

[1] Sytuacja osób starszych w Polsce w 2020 r, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Warszawa, Białystok 2021.

[2] Prognoza ludności na lata 2014-2050, GUS, Warszawa 2014.

[3] Polacy wobec własnej starości, raport CBOS z 2012 r.

Senior jako beneficjent pomocy społecznej, klient domu opieki, przede wszystkim więc osoba, którą należy „się zaopiekować" zastępowany zostaje przez seniora-aktywistę, który sam wie o tym, co jest dla niego najlepsze. Staje się kluczowym podmiotem polityki senioralnej, bez którego udziału, nie da się już jej tworzyć.

.3. Jak powstają rady i jaką pełnią funkcję ?

Rady seniorów, zgodnie z ustawą mogą powstawać z inicjatywy własnej rady gminy czy też miasta lub też „na wniosek zainteresowanych środowisk". Czasami bywa także, że inicjatywa stworzenia rady wychodzi bezpośrednio od przedstawiciela władzy wykonawczej – wójta lub burmistrza. Powołanie rady seniorów wymaga kilku formalności - w tym jedną z najważniejszych kwestii jest stworzenie statutu, który określi m.in. skład osobowy, zakres działań i tryb wyboru członków rady. Zwykle rady liczą od kliku do kilkunastu osób, choć zdarzają się także bardziej liczne, złożone z ponad 30 osób. Kadencja każdej rady trwa zazwyczaj od 2 do 4 lat.

W Polsce Rady Senioralne działają na mocy ustawy, która określa funkcje Rady Seniorów jako „konsultacyjne, doradcze i inicjatywne". Jest to bardzo ogólny zapis, który nie zawiera doprecyzowania zakresu tych kompetencji, pozostawiając samorządom wypracowanie własnej praktyki.

Funkcje konsultacyjne mogą umożliwić opiniowanie lokalnych strategii, programów rozwoju, projektów uchwał, podejmowanych przedsięwzięć czy inwestycji. W przypadku seniorów wyjątkowo istotne wydają się np. samorządowe programy polityki senioralnej, projekty tzw. karty seniora, dające zniżki w punktach usługowych, projekty tworzenia domów opieki czy rozwoju uniwersytetów trzeciego wieku. Ważne wydają się również wszelkie plany na udogodnienia, które mogą wpłynąć wpłyną na jakość życia osób starszych teraz lub w dalszej przyszłości. Może dotyczyć to konsultacji programu współpracy z organizacjami pozarządowymi, projektów przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu czy inwestycji w infrastrukturę zwłaszcza w kontekście dostępności (np. rozmieszczenia ławek w parku, podjazdów dla wózków, poręczy przy wejściach do urzędów, bibliotek itp.).

Funkcje doradcze z kolei dają możliwość zgłaszania uwag i sugestii do działań samorządowych. W przypadku gdy zostaną one uznane za zasadne, może to oznaczać wprowadzenie ich w życie.

Natomiast w ramach funkcji inicjatywnych rady można zgłaszać własne pomysły na działania dla osób starszych, poszerzając w ten sposób perspektywę władz o potrzeby pokolenia 60+. Władze samorządowe, przy których działa rada seniorów,

mogą zostać dzięki temu znacząco wsparte merytorycznie poprzez doświadczenie i wiedzę o realnych potrzebach swoich starszych mieszkańców.

4. Rady Senioralne w województwie pomorskim

Według danych GUS dotyczących sytuacji seniorów w województwie pomorskim za 2020 r, Osób powyżej 60. r. ż. jest dokładnie 563,3 tys., co stanowi 24 proc. mieszkańców województwa pomorskiego. Większość, bo ponad 322,3 tys. stanowią Pomorzanki (13,7 proc. ogólnej liczby ludności). Natomiast panów jest nieco mniej: 241,3 tys. (10,3 proc.). Liczby te mają również odzwierciedlenie w Radach Senioralnych, w których kobiety udzielają się zdecydowanie częściej od mężczyzn.

Rady Senioralne stają się coraz bardziej powszechne nie tylko w największych miejscowościach, ale również w mniejszych miasteczkach. Dla samorządów kluczową kwestią jest zachowanie równowagi pomiędzy działaniami aktywizującymi a zapewnieniem wsparcia i pomocy wszystkim osobom starszym. Rady senioralne są więc skarbnicą wiedzy na temat potrzeb i problemów seniorów na danym terenie. Najczęstszymi obszarami zainteresowań seniorów jest Aktywność Obywatelska, Edukacja, Zdrowie i profilaktyka oraz Pomoc i wsparcie. To właśnie te kwestie należą do najczęściej poruszanych tematów podczas spotkań rady.

Rady Senioralne jako przejaw aktywności obywatelskiej w województwie Pomorskim same w sobie są jedną z aktywności podejmowanych na rzecz osób starszych. Obecnie w województwie pomorskim funkcjonuje 37[4] różnych Rad Senioralnych działających na różnych szczeblach: gminy miejskiej, gminy wiejskiej, gminy miejsko - wiejskiej i miasta na prawie powiatu. Według danych z raportu "Aktywność obywatelska pomorskich seniorów"[5]największy procent sprawnie funkcjonujących rad, stanowią te funkcjonujące przy miastach na prawie powiatu (100%) oraz gmin miejskich (53%). Z kolei nadal jeszcze stosunkowo rzadkim zjawiskiem są rady działające przy wsiach (6%) czy miejsko - wiejskich mniejszych miejscowościach (16%). Zauważalna jest jednak tendencja wzrostowa, gdyż z roku na rok przybywa nowo powołanych Rad Senioralnych, a sami seniorzy uważają je za ważne i potrzebne ciało dialogu obywatelskiego.

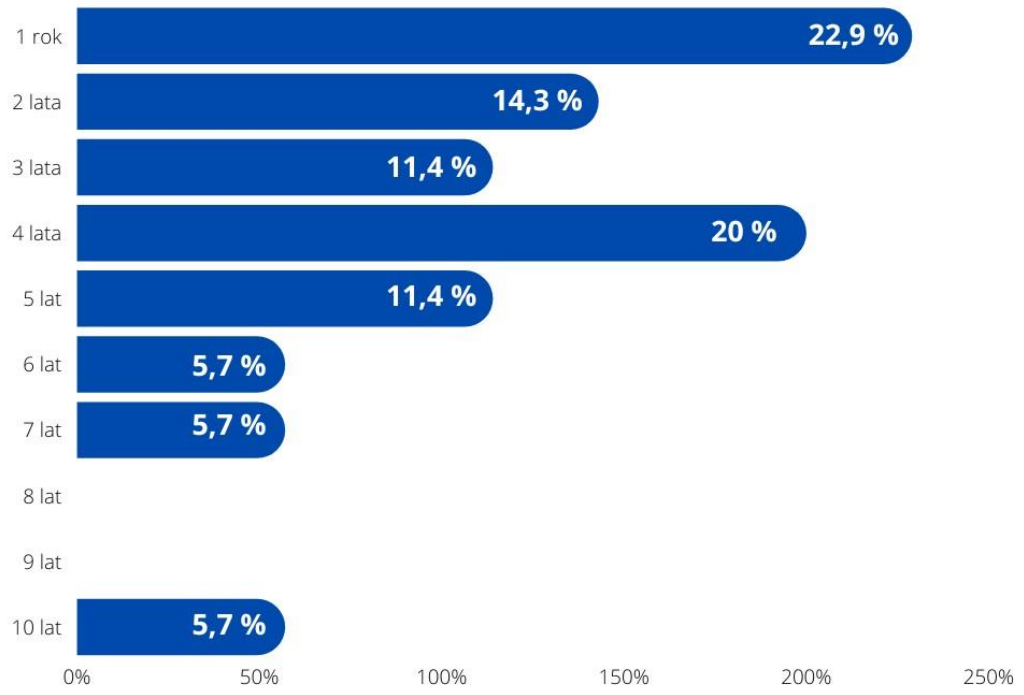
[4] http://edziennik.gdansk.uw.gov.pl/ (dostęp 06.07.2022)
[5] https://pomorskie.eu/wp-content/uploads/2020/07/bf5c0e93-ac27-4b0e-9cea-58524586a767.pdf (dostęp 06.07.2022)

5. Analiza badań ilościowych

Pośród naszych respondentów znalazły się nieliczne osoby, które miały dłuższy staż niż 6 lat. Spora część seniorów udzielała się w Radach Senioralnych od roku (22,9%), dwóch lat (14,3%), trzech lat (11,4%), czterech lat (20%) czy 5 lat (11,4%). Najczęściej osoby udzielające się w Radach Senioralnych, były aktywne społecznie dużo wcześniej - już od młodości pełniąc rolę aktywistów i liderów, lub będące w jakiś sposób zawodowo związane z pracą na stanowiskach urzędniczych itp.

Dodatkowo badania jakościowe wykazały, że ze względu na sytuację pandemiczną w wielu Radach Senioralnych kadencja została wydłużona, przez co część naszych respondentów pełniła dłuższą kadencję niż początkowo się spodziewała.

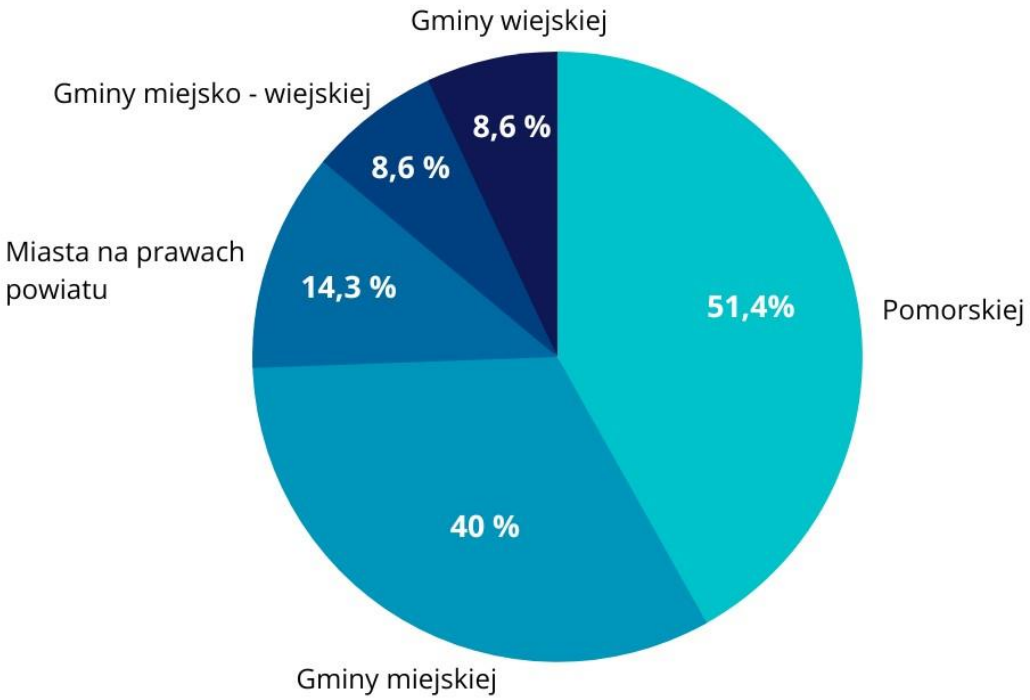
Pyt. 1. Od ilu lat jesteś członkiem Rady Senioralnej ?

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO
NIW Narodowy Instytut Wolności
Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030
Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021–2030 NOWE FIO

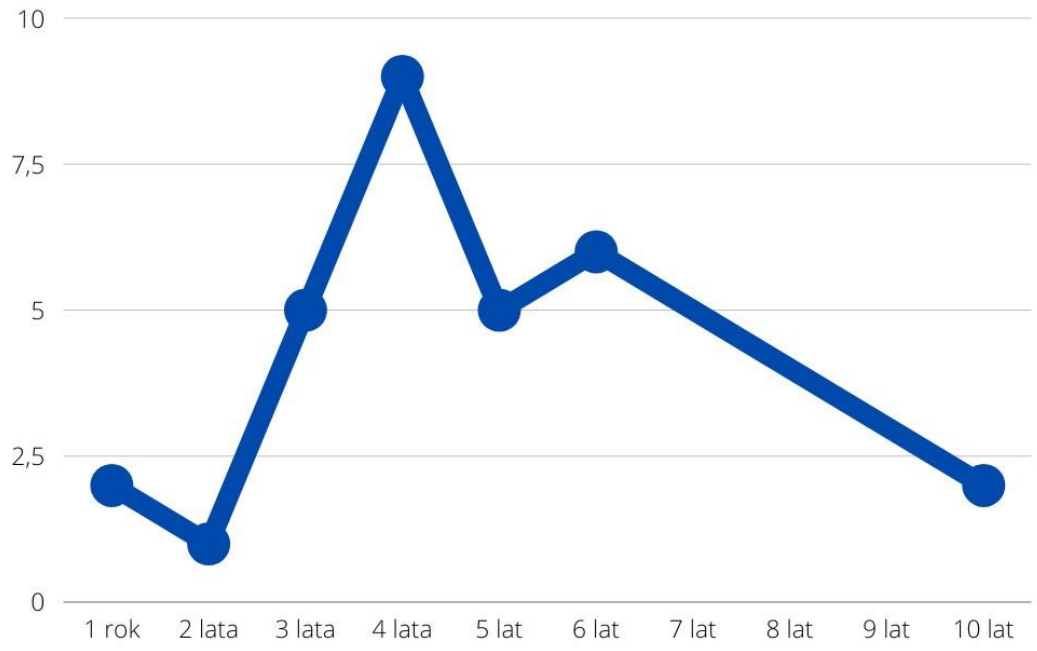
Nasi ankietowani byli członkami Rad Senioralnych na bardzo różnych szczeblach. Większość z nich działała w Pomorskiej Radzie Senioralnej (51,4%), która w opinii respondentów jest jedną z najprężniej działających Rad Senioralnych w województwie Pomorskim. Sporo osób było również przedstawicielami Rad działających w gminach miejskich (40%). Spośród wszystkich osób biorących udział w badaniu, najmniej było osób działających w Radach na terenie gmin miejsko - wiejskich (8,6%) oraz wiejskich (8,6%).

2. W jakiej Radzie Senioralnej Pan(-i) działa?

Pomimo tego, że wielu miastach i miasteczkach prężnie działają kluby i koła senioralne, oraz różnego rodzaju organizacje realizujące działania na rzecz Seniorów - same Rady Senioralne są stosunkowo nową instytucją prawną w Polsce. Spośród miast z których pochodzili nasi respondenci - Rady Senioralne w ich okolicy zaczęły działać średnio od 3-5 lat temu. Pierwsze Rady, działające dłużej niż 5 lat to zazwyczaj Rady działające w większych miastach i gminach.

3. Od ilu lat Rada Senioralna działa w Pana(-i) mieście ?

Co ciekawe wszyscy respondenci uważają jednogłośnie powstanie Rad Senioralnych w ich miastach za bardzo dobry i potrzebny pomysł. Potwierdziły to również rozmowy indywidualne. Istotność ich powstawania wg naszych rozmówców nie bierze się wyłącznie z coraz bardziej rosnącej grupy społecznej jaką są seniorzy, ale również jakości składowych, jakie mogą wnieść seniorzy - członkowie rad, do wspólnoty lokalnej.

4. Czy powstanie Rad Senioralnych to wg Pana(-i) dobry i potrzebny pomysł ?

Tak
100%

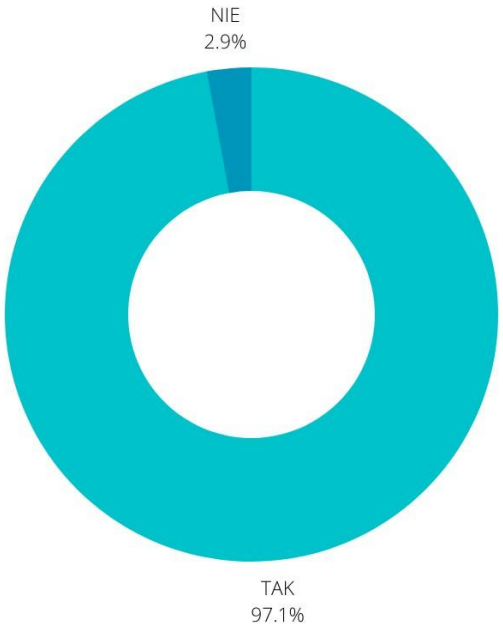
Motywacje, aby zostać członkiem rady bywały różne i uzależnione od wielu czynników. Najczęściej oscylowały jednak wokół **poczucia możliwości wpływu na politykę senioralną** na szczeblu samorządowym (82,9%). Ważna dla naszych respondentów okazała się również **chęć poznania aktualnej sytuacji w mieście zamieszkania** (42,9%), **zainteresowanie polityką** (40%) oraz **nawiązywanie nowych znajomości** (25,7%).

5. Dlaczego chciał Pan(-i) zostać członkiem Rady Senioralnej ?

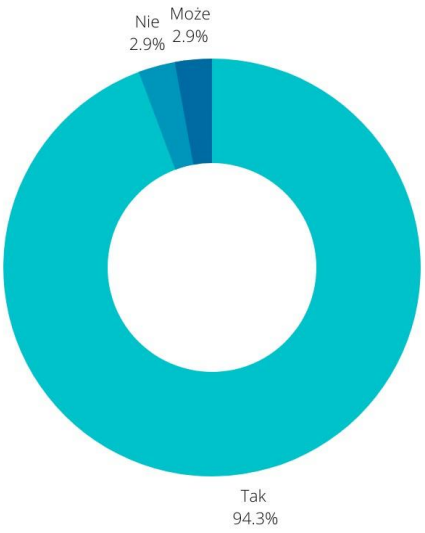
Rady Senioralne działają w opinii naszych respondentów bardzo sprawnie i systematycznie. Tak oceniło je, aż 97,1 % wszystkich badanych. Większość spotkań rady planowana jest z wyprzedzeniem, ma ustalony porządek i kończy się konkretnymi wnioskami lub działaniami. Wiele zależy jednak od przewodniczącego, który najczęściej zajmuje się organizacją takich spotkań. W naszej ankiecie pojawił się jeden negatywny głos, który uzasadniono następującymi słowami: “Nasza Rada działa sprawnie na papierze i w procedurach, natomiast brak spotkań nieformalnych, integracyjnych oraz brak portalu z forum, wymiany informacji.”

6. Czy Rada, w której Pan(-i) się udziela, działa sprawnie i systematycznie? Proszęuzasadnić odpowiedź.

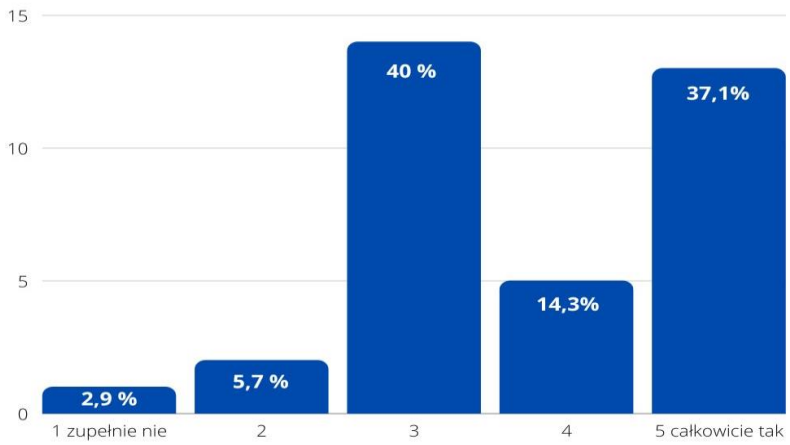

Możliwość wpływu na podejmowane decyzje w lokalnym środowisku było jedną z najczęstszych motywacji udzielania się w Radach Senioralnych. Wielu naszych respondentów głównie z tego powodu zostało członkami Rady Senioralnej. Okazało się jednak, że realnie odczuwalny wpływ zadeklarowało zaledwie 37,1% ankietowanych. Najwięcej osób 40% wybrało odpowiedź pośrednią, deklarując, że wpływ na podejmowane decyzje w lokalnym środowisku nie jest przez nich szczególnie odczuwalny. Po części z pewnością wynika to z ograniczeń jakie na decyzyjność Rad Senioralnych nakłada ustawa. Zakłada ona jedynie doradczą i konsultacyjną funkcję Rad. Nasze badanie uwidoczniło jednak, że seniorzy chcieliby mieć zdecydowanie większy wpływ na to co dzieje się w ich okolicy. Aż 94,3% z nich uważa, że zatwierdzaniem polityki senioralnej miasta/gminy powinny zajmować się Rady Seniorów, które najlepiej znają środowisko seniorów lokalnej społeczności, ich potrzeby i oczekiwania.

10. Czy Pana(-i) zdaniem zatwierdzenie polityki senioralnej miasta/gminy powinno być prawem Rady Seniorów?

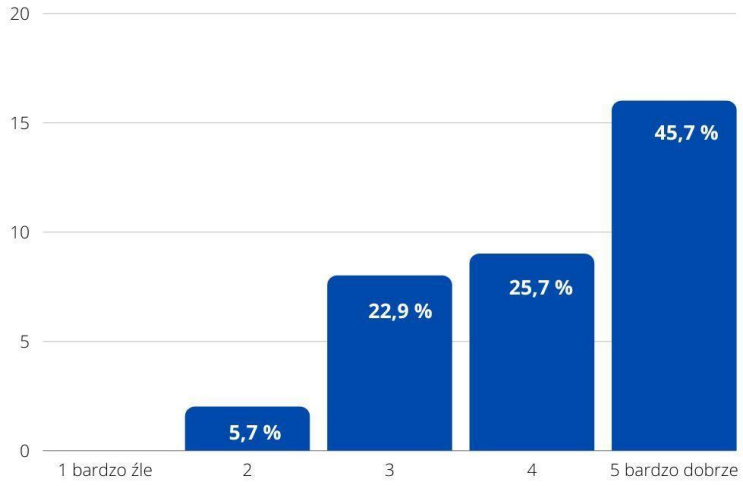

7. Czy ma Pan(-i) poczucie, że dzięki udzielaniu się w Radzie Senioralnej ma Pan(-i) wpływ na to co się dzieje w powiecie / gminie / mieście / dzielnicy ?

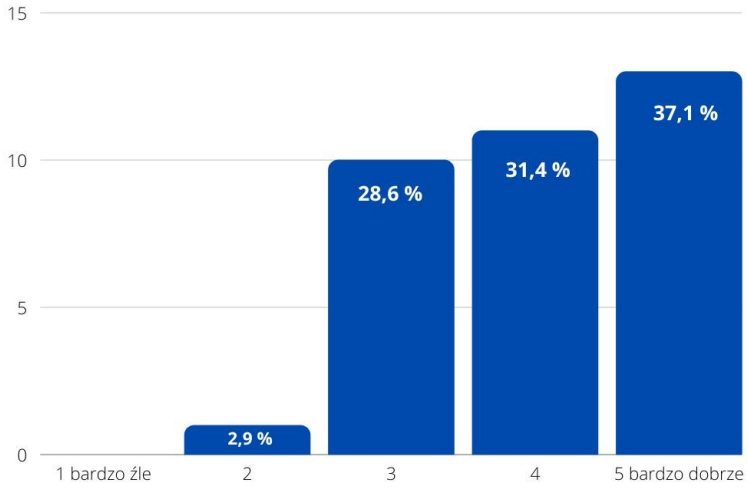
Badanie opierało się także na ocenie kilku najważniejszych obszarów związanych z funkcjonowaniem Rad Senioralnych. Jednym z najlepiej ocenianych obszarów była współpraca z władzami samorządowymi przy rozstrzyganiu o istotnych oczekiwaniach i potrzebach ludzi starszych, którą 45,7% respondentów oceniła bardzo dobrze dobrze, 25,7% dobrze, a 22,9% neutralnie. Nie pojawiła się ani jedna odpowiedź, oceniająca współpracę w tym obszarze jako bardzo złą.

8.1. Współpraca z władzami samorządowymi przy rozstrzyganiu o istotnych oczekiwaniach i potrzebach ludzi starszych.

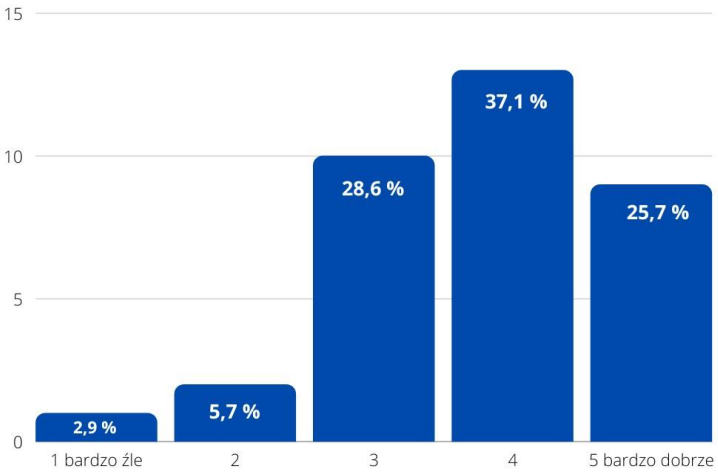
Spośród respondentów 37,1% bardzo dobrze oceniło współpracę w zakresie ustalania priorytetów i zadań w perspektywie krótko i długookresowej oraz inicjowanie działań na rzecz seniorów. Pozostali ocenili te obszar współpracy jako dobry (31,4%), neuralny (28,6%) i słaby (2,9%).

8.2. Przedstawienie propozycji w zakresie ustalania priorytetowych zadań w perspektywie krótko i długookresowej oraz inicjowanie działań na rzecz seniorów.

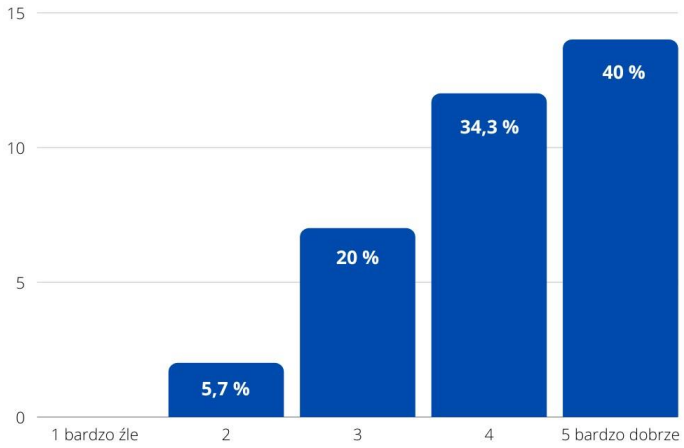
Kolejną kwestią było monitorowanie seniorów, ocenione bardzo dobrze jedynie przez ¼ respondentów, czyli 25,7%. Dobrze ten obszar oceniło 37,1%, neutralnie 28,6%, słabo 5,7% i bardzo źle 2,9%.

8.3. Monitorowanie potrzeb seniorów

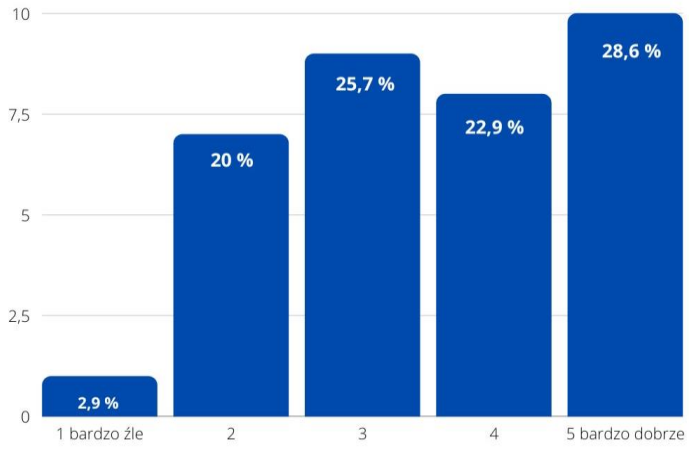
Obszar jakim jest wydawanie opinii i formułowanie wniosków, służących rozwojowi działalności na rzecz seniorów został oceniony zdecydowanie pozytywnie. Aż 40% respondentów oceniła go bardzo dobrze, 34,3% dobrze, 20% neutralnie. Pojawiły się dwie gorsze opinie oceniające ten oszar jako słaby, które stanowiły 5,7% wszystkich odpowiedzi, lecz nie pojawiła się ani jedna odpowiedź oceniająca go zdecydowanie źle.

8.4. Wydawanie opinii i formułowanie wniosków, służących rozwojowi działalności na rzecz seniorów.

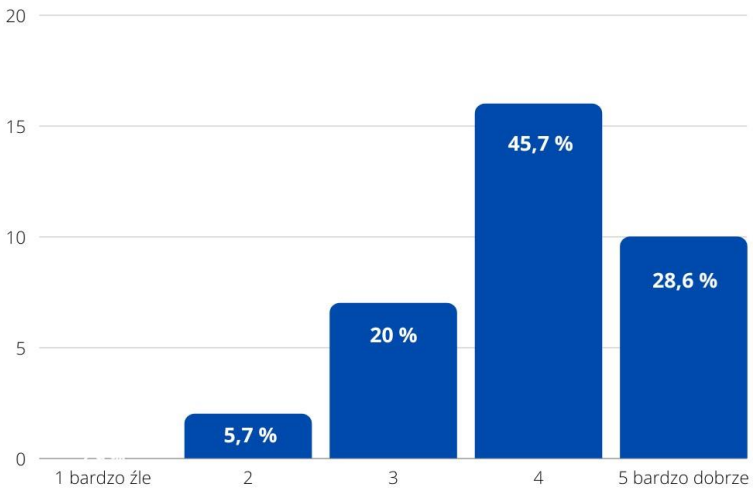
Najwięcej podzielonych zdań pojawiło się w kwestii obszaru jakim jest zgłaszanie uwag do aktów prawa miejscowego. Zaledwie 28,6% oceniło współpracę w tym zakresie bardzo dobrze. Pozostali ocenili ją jako dobrą 22,9%, neutralną 25,7% lub słabą 20%. Pojawił się także pojedyńczy głos stanowiący 2,9% wszystkich ankietowanych oceniający ten obszar jako bardzo zły.

8.5. Zgłaszanie uwag do aktów prawa miejscowego

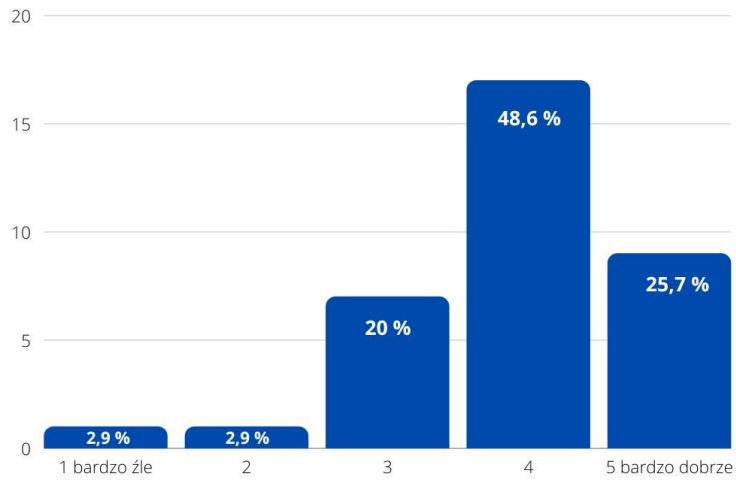
Kolejnym ocenianym obszarem była ocena inicjowania działań, mających na celu upowszechnienie współpracy władz samorządowych ze środowiskiem osób starszych. Prawie połowa respodentów 45,7% oceniła ten obszar dobrze, ale nie bardzo dobrze, co uwidacznia iż sytuacja mogłaby być jeszcze lepsza. Bardzo dobrze, oceniło go 28,6% ankietowanych, a neutralnie 20%. Pojawiły się też pojedyńcze odpowiedzi, oceniające ten obszar słabo 5,7%.

8.6. Inicjowanie działań mających na celu upowszechnienie współpracy władz samorządowych ze środowiskiem osób starszych

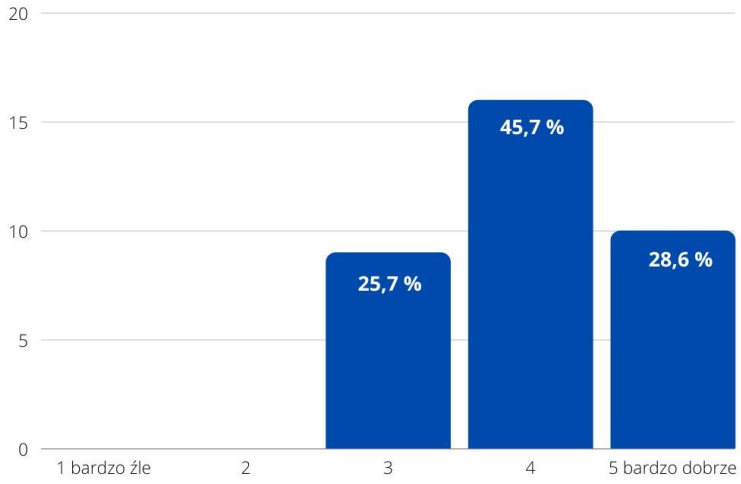
Stosunkowo pozytywnie oceniono również obszar jakim jest informowanie lokalnej społeczności o kierunkach działalności podejmowanych przez władzę samorządową, i partnerów pozarządowych na rzecz seniorów. Prawie połowa ankietowanych 48,6% oceniła przepływ informacji w tym zakresie dobrze, a 25,7% bardzo dobrze. Neutralnie oceniło 20%, słabo 2,9% i bardzo źle 2,9%.

8.7. Informowanie lokalnej społeczności o szczególnych kierunkach działalności podejmowanych przez władzę samorządową i partnerów pozarządowych na rzecz środowiska seniorów.

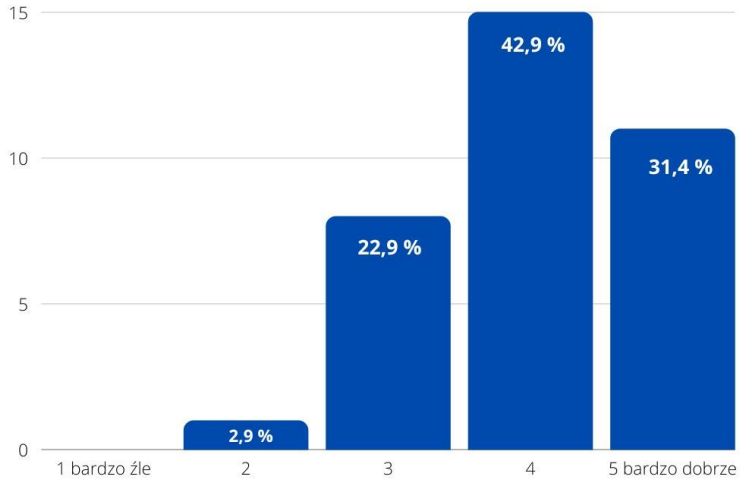
Zdecydowanie bardziej podzielone zdania uwidoczniła kwestia umacniania międzypokoleniowych więzi społecznych, współpracy, dialogu i zrozumienia pomiędzy generacjami. Jedynie 28,6 % oceniło tę sytuację jako bardzo dobrą, 45,7% uważa, że jest dobra, choć mogłoby być lepiej, natomiast 25,7% oceniło ją neutralnie.

8.9. Niwelowanie stereotypów związanych ze starością i starzeniem się oraz budowanie pozytywnego społecznego wizerunku osób starszych.

Ostatnim ocenianym obszarem, było upowszechnienie wiedzy o możliwościach osób starszych, ich potencjale społecznym, ale także potrzebach i oczekiwaniach, którą 31,4 respondentów oceniło bardzo dobrze, 42,9% dobrze, 22,9% neutralnie, a 2,9% słabo.

8.10 Upowszechnianie wiedzy o możliwościach osób starszych, ich potencjale społecznym, ale także potrzebach i oczekiwaniach, a więc konieczności realnego wpływu na decyzje podejmowane przez władze lokalne, w tym w szczególności na jakość wszelkich usług oferowanych z myślą o seniorach

5.1. PODSUMOWUJĄC

Analiza badań jakościowych pozwoliła nam wyciągnąć kilka ciekawych wniosków na temat funkcjonowania Rad Senioralnych w Województwie Pomorskim. Wśród naszych respondentów można było zauważyć zależność, świadczącą o tym, że długość stażu w Radach (powyżej dwóch lat) wpływa na to, jak oceniane jest poczucie wpływu członków Rady Senioralnej na to co dzieje się w ich okolicy. Im dłużej ktoś pracuje w Radach, tym częściej uważał, że Rady Senioralne mają wystarczający wpływ na podejmowane decyzje na szczeblu samorządowym.

W przeciwieństwie do nich, osoby z krótszym stażem działalności w Radzie Senioralnej zdecydowanie nie podzielają tej opinii. Osoby krócej związane z Radami nie widzą możliwości wywierania wpływu w swoich Radach na takim samym poziomie, na którym osoby funkcjonujące w nich dłużej.

Spośród wszystkich respondentów zdecydowanie bardziej aktywne są seniorki. Kobiety stanowiły zdecydowaną większość 63 % wszystkich respondentów (N=35). Panie, również o wiele chętniej brały udział w przeprowadzanych przez nas rozmowach. W wielu Radach

Senioralnych to właśnie Panie stanowią ⅔ składu całej Rady.

Spośród wszystkich ankietowanych zdecydowana większość 63 % to przedstawiciele organizacji pozarządowych. Pośród nich najczęściej reprezentami NGO są osoby należące do zarządów Stowarzyszeń i Fundacji 72 % (16 osób na 22 przedstawicieli NGO)

Bardzo pozytywnym zaskoczeniem było to, że 100 % wszystkich respondentów odpowiedziało, że powstanie Rad Senioralnych to dobry i potrzebny pomysł, a 99 % uważa działania swojej Rady Senioralnej za sprawne i systematyczne. Potwierdza to również wzrostowa tendencja powoływania Rad Senioralnych, nie tylko w dużych miastach, ale również mniejszych miejscowościach.

6. Analiza badań jakościowych

6.1. MOTYWACJE

Motywacje dotyczące aktywności obywatelskiej są bardzo indywidualną kwestią. Każdy z naszych rozmówców przebył inną ścieżkę zawodową i prywatną. Pomimo tego, badania jakościowe potwierdziły, iż większość osób udzielająca się w Radach Senioralnych, to osoby, które przez większość swojego życia udzielały się społecznie:

"Ja zawsze działałam społecznie. Kiedyś w harcerstwie, potem w pracy. Jak przestałam pracować to udzielałam się w związku emerytów" Z.J

"Ja odkąd pamiętam byłam aktywna społecznie i ciągnęło mnie do tego, żeby mieć kontakt z ludźmi i nie tyle pomagać, co dzielić się wiedzą. Ja ponieważ byłam kiedyś kuratorem zawodowym w sądzie i w urzędzie miejskim pracowałam w wydziale lokalowym, więc jakby to środowisko, było mi znane dobrze. A jednocześnie wiedziałam jakie mają potrzeby. (...) Można powiedzieć, że jestem taką żywą broszurką z informacjami, dla środowiska do którego docieram." B.Z.

Niektóre osoby poprzez swoją aktywność obywatelską były wręcz namawiane przez środowisko w którym działają do udzielania się w Radzie Senioralnej. Czasami pomimo tego, iż same nie zawsze były do tego przekonane. Najczęściej byli to też naturalni liderzy, do których lokalna społeczność ma zaufanie i chce, by reprezentowały ich grupę społeczną na forum.

"U mnie było trochę inaczej. Może nie tyle była to moja motywacja ile środowisko w którym działam cały czas mówiło mi : idź, idź ! Bo Ty najwięcej wiesz. Tak stwierdziły moje koleżanki i współpracownice. To jest miejsce, gdzie Ty powinnaś swoje 3 grosze do powiedzenia mieć. No i w końcu powiedziałam: no dobra, i poszłam. Ale na początku nie chciałam tam iść za bardzo. A.B.

Pojawiła się też osoba, dla której dopiero moment przejścia na emeryturę, był początkiem aktywności społecznej i towarzyskiej. Wcześniej ze względu na pracę oraz inne obowiązki nie miała możliwości wygospodarowania czasu na tego typu rzeczy.

"Dopiero jak poszłam na emeryturę to zapisałam się do jakiejś jednej organizacji, do drugiej. No i się zaczęło : jakieś wycieczki, wyjazdy. No i tak się to zaczęło. Ja jestem też bardzo konkretną i dobrze zorganizowaną osobą. Odżyłam na emeryturze też tak koleżeńsko" J.D

6.2. PROBLEMY

Praca na rzecz społeczników bywa bardzo obciążająca i trudna. Bardzo często prowadzi do wypalenia, które było jednym z najczęstszych problemów wymienianych przez naszych rozmówców.

"Społecznicy bardzo często się wypalają, starzeją się – zresztą z własnego doświadczenia wiem. Ja już teraz ustawiam się w pozycji takiej bardziej mentora, aniżeli wielkiego działacza, bo nie mam już siły na niektóre rzeczy." Z.S.

Kolejnym z najczęściej wymienianych problemów jest również fakt, iż działania Rad Senioralnych są ograniczone jedynie do funkcji doradczej i opiniującej. Co nie pozwala seniorom na faktyczne podejmowanie decyzji na temat polityki senioralnej, ani na ubieganie się o dodatkowe środki.

"Oczywiście po jakimś czasie działania w radzie skrzydła mi trochę opadły, bo jesteśmy tylko organem ustawodawczym tzn. doradczym i opiniującym" A.B.

"My nie mamy nawet żadnej osobowości prawnej jako Rada, nie możemy ubiegać się o żaden grant" A.Ż

Jak podkreślał jeden z naszych respondentów bardzo ważne jest też to, aby seniorzy, którzy dołączają do Rad Senioralnych byli świadomi swoich zadań i obowiązków. Nie każdemu może odpowiadać taka forma pracy i nie każdy odnajduje się w jej ramach.

"Najważniejsza jest aktywność, ale też to, żeby ludzie zrozumieli pewne ramy naszego działania. Jako Rada Senioralna jesteśmy tylko organem doradczym Prezydenta i Rady Miasta. Trzeba się odnaleźć w tej roli, że nie jesteśmy decydentami – szkoda. Ale to też trudne zadanie, żeby doradzać mądrze i skutecznie." A.Ż

Nasi rozmówcy zwrócili uwagę również na bardzo częstą sytuację, kiedy wydając różnego rodzaju opinie dokumentów - nie otrzymują jakiejkolwiek informacji zwrotnej czy ich uwagi do kogoś dotarły, czy zostaną uwzględnione lub chociaż wzięte pod uwagę.

Tam gdzie jesteśmy potrzebni – tam nas pytają o zdanie. A tam gdzie my byśmy coś chcieli – to musimy po prostu o to walczyć, a najczęściej walimy głową w ścianę (w mur). Z.J.

Gdyby tylko wszyscy adresaci naszych uchwał chcieli je realizować – to byłoby pięknie. Najczęściej niestety tak pięknie nie jest. A.B.

Dla wielu seniorów, którym bardzo zależy na tym, aby coś zmienić bardzo niejasne i uciążliwe bywają pewne umocowania i procedury, których nie rozumieją. Często poszukując odpowiedzi na nurtujące ich pytania odbijają się od kolejnych ścian urzędów.

Niemniej ja, mam poczucie takiego bardzo niejasnego umocowania Rady w kontekście współpracy z organami miasta. Bo pytanie brzmi: Ja tez niedawno dowiedziałam się, że my jesteśmy umocowani finansowo w budżecie. Ale praktycznie nic na ten temat nie możemy się dowiedzieć. Z.J.

Nieznajomość procedur i biurokracja jest dla większości seniorów dużą blokadą. Sytuacja ta, może prowadzić do wielu frustracji i wypalenia społeczników. Dodatkowa przeszkoda, jaką jest brak jakichkolwiek środków finansowych, chociażby pozwalających na opłacenie konsultacji z jakimś ekspertem lub Radcą Prawnym uniemożliwia sprawne działanie.

"U nas, pół roku temu Rada Miasta podjęła uchwałę, że Rada Seniorów może zgłaszać w formie uchwały wnioski do Rady Miasta. Ale jest to obwarowane różnymi takimi procedurami, przeszkodami, które są nie do przeskoczenia przez nas. Raz, że jesteśmy już za słabi, a dwa, że prawnie trzeba byłoby dużo rzeczy załatwić, czyli musielibyśmy Radcę Prawnego załatwić i jemu zapłacić, który by odpowiednio skonstruował nasz wniosek, żeby nie został odrzucony na dzień dobry." M.B.

Kolejną kłopotliwą kwestią poruszoną przez jednego z rozmówców był fakt, że obecność osób z ramienia urzędu na wszystkich posiedzeniach Rady Senioralnej może być stresująca. Może być także pewnego rodzaju blokadą swobodnego wyrażania opinii przez niektórych jej członków.

"Do naszej Rady Senioralnej jako obserwator dokooptowany jest przedstawiciel Rady Miasta i przedstawiciel Prezydenta, który oczywiście przyjmuje to co my mówimy, ale on też nas kontroluje. Nie chcę źle zabrzmieć, ale jest to dla nas taka trochę blokada. Myślę, że potrzebowalibyśmy raczej takich kontaktów prywatnych, swobodnych. A na każdym posiedzeniu ktoś jest." Z.J.

Ostatnim, choć bardzo ważnym zmartwieniem wielu seniorów, którzy byli naszymi rozmówcami jest zdrowie i polityka senioralna w kontekście zdrowia. Wielu seniorów, pomimo tego, że sami zaczynają mieć problemy zdrowotne - jednocześnie opiekuje się swoimi schorowanymi rodzicami w bardzo podeszłym wieku.

"Jest to ogromny problem. Jak ktoś ma rodzinę, to wszystko, cała opieka przerzucona jest na dzieci, które bywają tym bardzo obciążone i nie zawsze są w stanie sprostać opiece nad niepełnosprawnym rodzicem. My jako Rady Seniorów powinniśmy ten temat eksponować i wpływać na politykę senioralną, na ile jesteśmy w stanie." B.Z.

W naszych rozmowach pojawiały się opinie, że niestety w przypadku opieki zdrowotej problem leży zdecydowanie głębiej, i jak twierdzi jeden z naszych rozmówców:

"Zapewnienie podstawowej opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych powinno być zagwarantowane i uregulowane przez Państwo" A.B.

6.3. OCZEKIWANIA

Nasze rozmowy z seniorami ujawniły nie tylko najważniejsze potrzeby i problemy, ale również aspiracje i oczekiwania członków Rad Senioralnych. Jedną z takich kwestii był brak informacji zwrotnej. Seniorzy bardzo często nie otrzymują

żadnych informacji na temat dalszych procedur związanych z kwestiami, które wypracowali na spotkaniach Rady. Jeden z naszych rozmówców zwrócił także uwagę na brak docenienia bezinteresownej pracy seniorów na rzecz społeczeństwa obywatelskiego.

"Szczerze powiedziawszy to nigdy nie wypłynęło coś takiego, że „to dzięki Radzie Seniorów mamy rowery miejskie np." To nie wybrzmiało." A.B.

Seniorzy mają więc bardzo silną potrzebę docenienia i dostrzeżenia ich pracy przez innych. To też chęć bycia potrzebnym i uwidocznienia tego chodźby w formie jakiegoś małego zapisu na publikacji, czy wręczenia podziękowania za wykonaną pracę. Chcą, być dostrzegani w lokalnej społeczności również podczas ważniejszych wydarzeń, imprez, festynów itp.

"Dostaliśmy też od naszego Burmistrza Peplina, takie piękne chusty z napisem Rada Seniorów i już dzięki temu jesteśmy widzialni na różnych imprezach, gdzieś tam w tłumie." G.K

"Ja o taką ulotkę- informator tez zwróciłam się do Pana Burmistrza, i chcielibyśmy mieć też swój własny baner, żeby nasza gminna rada seniorów zaprezentowała się szerszemu gronu mieszkańców. Chcemy na takich większych wydarzeniach, festynach, jarmarkach – wystawiać się i mówić o naszych działaniach." T.K.

To co bardzo mocno wybrzmiało podczas rozmów to także chęć bycia traktowanym jak równy z równym. Przede wszystkim zwracanie się do seniorów z należytym im szacunkiem i empatią.

"Uważam, że to od nas samych zależy jak będziemy postrzegani, ale mnie wkurza bardzo to, że jak się zwracam do kogoś z urzędu, czy jakiejś organizacji z ważną dla mnie sprawą, a on uważa, że wystarczy jak infantylnie mi odpowie. Bo to jest senior, on jest stary, głupi i nie kuma. A ja mam ogromną wiedzę i mogłabym nauczyć tą osobę wielu rzeczy, a ona mnie lekceważy. To jest chyba główny problem." Z.J.

Szacunek wobec wiedzy i doświadczenia seniorów, to bardzo ważna kwestia, która często bywa niedoceniana. Według seniorów najważniejsze jest, aby nauczyć się czerpać z własnego doświadczenia i dzielić się wiedzą - również tą bieżącą.

"Ja po prostu próbuję i chciałabym, żeby Rada Senioralna była taką przenośnią informacji. Żeby działała w ten sposób, że przekazuje wszystkie informacje, które są podejmowane na górze i schodzą w dół. Żeby dzięki temu, różne organizacje dowiadywały się, że dzisiaj na przykład musimy się przygotować na to i na to. Albo, że będą ogłoszone konkursy i skąd możemy wziąć pieniądze na nasze działania." E.Z.

Ich wiedza zarówno zawodowa jak i życiowa może być również bezcenna choćby przy planowaniu przyszłych inwestycji zagospodarowania przestrzennego. Jako starzejące się społeczeństwo powinniśmy uwzględniać potrzeby seniorów ułatwiające ich codzienne funkcjonowanie.

"My jako seniorzy potrzebujemy tej zieleni, tej dostępności, żeby tereny zamieszkania były planowane tak, żeby w ciągu 15 min można było dojść do sklepu, do komunikacji, lekarz, poczta itd. Tak się planuje teraz w dużych nowoczesnych miastach. Najlepiej, żeby każdy w ciągu 15 min każdy mógł dojść i załatwić wszystkie swoje
potrzeby osobiste." A.Ż

7. Rekomendacje - co sprawiłoby, że rady mogłyby lepiej spełniać swoje funkcje?

❑ **Większa sprawczość i zmiany na poziomie prawa**

"Myślę, że tu tutaj powinna być rozwijana rola Rad, aby miały większą moc nie tylko doradczo – konsultującą, ale wręcz wiążącą z Radą Miasta, która ustala ustawy i jest pośrednim ciałem współpracującym z Prezydentem. Uważam, że nasza praca powinna być bardzo skoordynowana. Bo jak tego nie będzie to pozostaniemy tacy seniorzy Radni nieporadni"

❑ **Lepszy wizerunek**

"Trzeba się zastanowić co zrobić, żeby Rady nie miały takiej opinii gadaczy, tylko żeby rzeczywiście miały jakieś przełożenia, jakąś moc, bo nie o to chodzi przecież, żeby teraz zupełnie zamknąć Rady i ich nie powoływać."

❑ **Środki finansowe i posiadanie własnego budżetu**

"Jakieś środki, którymi mogłaby rada dysponować na pewno byłyby przydatne – takie administracyjno – organizacyjne środki. Natomiast co do diet to byłby przeciwny, bo od razu byłaby inna struktura. Dzisiaj w tych Radach są prawdziwi społecznicy, którzy chcą coś zrobić. A. Ż.

❑ **Edukacja lokalnej społeczności**

Bardzo potrzebna jest też edukacja ogólna w społeczeństwie, szczególnie osób w wieku senioralnym ale też ogólnie w społeczności. Rola Rad Senioralnych powinna, skupiać się na byciu łącznikiem pomiędzy miastem, a ludźmi na rzecz których organizują to wszystko. My się dowiadujemy, z naszego środowiska, że np. potrzebne są warsztaty przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu. No i wtedy dobrze, możemy to przekazywać do góry, do wyższej instancji,

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO
NIW Narodowy Instytut Wolności
Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030
Rządowy Program Funduszu Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021–2030 NOWE FIO

❑ **Przepływ informacji**

“Ja bym bardzo chciała te wszystkie oferty, którą są skierowane do seniorów w naszym mieście zebrać w jedną ulotkę . Pani pełnomocnik taką ulotkę być może wydrukuje i wtedy taką ulotkę z różnymi iformacjami, telefonami, usługami – rozprowadzilibyśmy do wszystkich seniorów, żeby to do nich dotarło.”

❑ **Współpraca z NGO**

Naszą rolą jako Rady Senioralnej koordynacja, szkolenie i wspieranie wszystkich organizacji działających na rzecz seniorów. Tak ja ja ją postrzegam. Aby pomagać, informować – oczywiście dzisiaj jest internet, ale nie wszyscy seniorzy dysponują nim i trzeba do nich docierać inną drogą. A.Ż.

8. Zakończenie

Badanie pokazało, że Rady Senioralne mogą być niezbędną skarbnicą wiedzy na temat potrzeb z roku na rok powiększającej się grupy społecznej - osób starszych. Wielu seniorów bardzo chętnie podejmuje się roli bycia współtwórcami polityki senioralnej, w kontekście lokalnym.

Z naszych rozmów wynika iż dzięki Radzie Seniorów osoby starsze nie tylko zyskują rzeczników swojej sprawy wobec władz samorządowych, ale także same utwierdzają się w zasadności realizacji własnych potrzeb. Udzielanie się w radzie wpływa także na ich samopoczucie psychiczne. Pomaga seniorkom i seniorom budować pewność siebie, odzyskiwać poczucie własnej wartości i na nowo odnajdywać się w życiu społecznym, w nowej roli - seniora. Wychodząc z domów i aktywnie włączają się w kształtowanie przestrzeni publicznej, ich głos wybrzmiewa i chce być słyszalny.

Rada to nowe pole zaangażowania seniorów, nieco inne niż organizacje pozarządowe i uniwersytety trzeciego wieku. Jest to większy krok w stronę edukacji obywatelskiej i profesjonalizacji środowisk senioralnych. Dzięki Radom Senioralnym społeczność lokalna staje się bardziej zaangażowana w dialog obywatelski i komunikację międzypokoleniową, postrzeganą jako prawdziwa wartość.

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO
NIW Narodowy Instytut Wolności
Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030
Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021–2030 NOWE FIO

Dla samorządu z kolei Rada Seniorów może być sposobem wejścia w dialog z mieszkańcami, zarówno tymi, których polityka senioralna dotyczy bezpośrednio, jak i tymi, którzy jedynie się jej przyglądają. Samorząd wsparty głosem najstarszych i doświadczonych mieszkańców gminy zyskuje sojusznika merytorycznego, który może podzielić się wiedzą o potrzebach i problemach, często niewidocznych z perspektywy urzędniczej. Rada Senioralna może więc stać się narzędziem do partnerskiej wymiany zdań i dialogu obywatelskiego - o ile pozwala seniorom na konstruktywną krytykę oraz wyrażanie sugestii i propozycji zmian,będących odpowiedzią na bieżące problemy. Taki dialog, może stać się ważnym sposobem wymiany wiedzy między obywatelami a decydentami, a ponadto istotnym narzędziem komunikacji, przy którym spotkają się mieszkańcy, środowiska pozarządowe i urzędnicy.

Bibliografia

1. Sytuacja osób starszych w Polsce w 2020 r, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Warszawa, Białystok 2021.
2. Prognoza ludności na lata 2014-2050, GUS, Warszawa 2014.
3. Polacy wobec własnej starości, raport CBOS z 2012 r.
4. http://edziennik.gdansk.uw.gov.pl/ (dostęp 06.07.2022)
5. https://pomorskie.eu/wp-content/uploads/2020/07/bf5c0e93-ac27-4b0e-9cea-58524 586a767.pdf (dostęp 06.07.2022)

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO

NIW Narodowy Instytut Wolności

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030

Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021–2030 NOWE FIO